

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата наук з фізичного виховання та спорту,
доцента Бали Тетяни Михайлівни
на дисертаційну роботу Базилюка Дем'яна Сергійовича «**Гендерні особливості
залучення старшокласників до занять фізичною культурою і спортом**»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність. У сучасних умовах трансформації освітнього середовища та зміни способу життя молоді проблема залучення старшокласників до систематичних занять фізичною культурою і спортом набуває особливої значущості. Зниження рівня рухової активності учнівської молоді, зумовлене зростанням інтелектуального навантаження та поширенням пасивних форм дозвілля, негативно впливає на стан їхнього здоров'я та фізичної підготовленості.

Сучасна система фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти потребує оновлення змісту та підходів до організації занять із урахуванням індивідуальних, зокрема гендерних, особливостей старшокласників. Гендерний підхід дозволяє враховувати відмінності у мотивації, інтересах і ставленні учнів до рухової активності, що є важливим чинником підвищення їх залученості до занять.

Отже, актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення рівня рухової активності старшокласників, удосконалення організаційно-методичних підходів до занять фізичною культурою і спортом та впровадження гендерно чутливих моделей формування мотивації учнівської молоді.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі теорії і методики фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України відповідно до Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2021–2025 рр. за темою 3.3 «Удосконалення системи педагогічного контролю фізичної підготовленості дітей, підлітків і молоді в закладах освіти» (номер державної реєстрації 0121U108938). Внесок дисертанта як співвиконавця теми полягав в

обґрунтуванні наряду та організації дослідження, розширенні інформаційної бази щодо застосування гендерного підходу до занять фізичною культурою і спортом старшокласників у ЗЗСО з урахуванням гендерних особливостей, а також у впровадженні отриманих результатів дослідження в практичну діяльність.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, забезпечується комплексним підходом до організації дослідження та застосуванням сучасних методів наукового пізнання.

Достовірність отриманих результатів підтверджується ґрунтовним аналізом науково-методичних джерел з проблеми дослідження, що дозволило визначити теоретичні засади та сформулювати логіку наукового пошуку. У роботі використано взаємодоповнюючі методи дослідження, зокрема теоретичні, педагогічні (констатувальний, порівняльний і перетворювальний експерименти), соціологічні (анкетування), психодіагностичні та методи математичної статистики, що забезпечує комплексність і валідність отриманих результатів.

Обґрунтованість висновків підтверджується достатнім обсягом вибірки дослідження, яка включала старшокласників закладів загальної середньої освіти, а також логікою побудови експериментальної роботи, що передбачала проведення констатувального та перетворювального етапів. Це дозволило не лише виявити особливості мотивації та залученості учнів до занять фізичною культурою і спортом, але й експериментально перевірити ефективність розробленої моделі формування мотивації з урахуванням гендерних особливостей.

Важливим чинником достовірності є застосування методів математичної статистики, зокрема кореляційного та факторного аналізу, що забезпечило об'єктивність інтерпретації результатів і можливість виявлення взаємозв'язків між досліджуваними показниками.

Достовірність результатів також підтверджується їх апробацією у практичних умовах закладів загальної середньої освіти, зокрема під час

впровадження розробленої моделі у навчальний процес, що засвідчило її ефективність у підвищенні рівня мотивації та залученості старшокласників.

Отже, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, логічно узгодженими, експериментально підтвердженими та достовірними.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертантом:

- ✓ вперше розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель формування мотивації старшокласників до занять фізичною культурою і спортом, що базується на інтеграції гендерного підходу та організаційно-методичних умов закладів загальної середньої освіти;
- ✓ теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено вплив організаційно-методичних умов закладів загальної середньої освіти на рівень залученості старшокласників до занять фізичною культурою і спортом з урахуванням гендерних особливостей;
- ✓ виявлено та систематизовано стимулюючі й лімітуючі чинники залучення старшокласників до занять фізичною культурою і спортом з урахуванням гендерних особливостей;
- ✓ удосконалено наукові підходи до врахування гендерних особливостей старшокласників у процесі організації занять фізичною культурою і спортом;
- ✓ дістали подальшого розвитку положення щодо структури мотиваційних пріоритетів старшокласників та наукові уявлення про застосування гендерного підходу як чинника підвищення їх залученості до систематичної рухової активності.

Практична значущість результатів дослідження полягає в удосконаленні підходів до планування та контролю занять фізичною культурою і спортом із урахуванням гендерних особливостей старшокласників у закладах загальної середньої освіти. Запропоновані у

роботі підходи спрямовані на створення належних умов для фізичного та психоемоційного відновлення учнів, формування знань і вмінь зі здоров'язбереження та підвищення рівня їхньої рухової активності.

Розроблену модель формування мотивації старшокласників апробовано у процесі педагогічного експерименту та впроваджено у практичну діяльність закладів загальної середньої освіти, а також в освітній процес підготовки фахівців зі спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)».

Практичну цінність мають визначені у дослідженні стимулюючі та лімітуючі чинники, які дозволяють оптимізувати організаційно-методичні умови освітнього процесу та забезпечити індивідуалізацію занять відповідно до гендерних особливостей старшокласників.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз дисертаційної роботи Базилюка Дем'яна Сергійовича дає підстави стверджувати, що автором дотримано вимог академічної доброчесності. У рукописі *не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації наукових даних та експериментальних результатів.*

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є результатом самостійного дослідження автора. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів супроводжується належними посиланнями на відповідні джерела.

Також це підтверджується матеріалами експертизи дисертаційної роботи, проведеної фахівцями Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертація Базилюка Д. С. викладена на 306 сторінках тексту комп'ютерної верстки. Робота має чітку логічну структуру і складається з анотації, переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних джерел (207 найменувань, з них 47 – іноземними мовами) та додатків.

Дисертація належним чином ілюстрована (56 таблиць та 11 рисунків), що забезпечує наочність представлення результатів дослідження та свідчить про проведення їх ґрунтовної обробки.

У **вступі** автором обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання. Логічно та послідовно представлено наукову новизну й практичне значення роботи.

У **першому розділі «Особливості організації занять фізичною культурою і спортом у закладах загальної середньої освіти»** автором здійснено ґрунтовний аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження.

Розглянуто сучасні підходи до організації занять фізичною культурою і спортом у закладах загальної середньої освіти, зокрема програмно-методичні умови, види, форми, засоби та методи фізичного виховання. Окрему увагу приділено аналізу потреб, мотивів та інтересів старшокласників у процесі занять фізичною культурою і спортом.

У розділі обґрунтовано доцільність застосування гендерного підходу у фізичному вихованні старшокласників, що дозволяє враховувати їх індивідуальні особливості, мотиваційні пріоритети та соціокультурні чинники.

Автором показано, що сучасна система фізичного виховання потребує модернізації з урахуванням особистісно орієнтованого та гендерно чутливого підходів, що створює передумови для підвищення ефективності залучення учнівської молоді до занять фізичною культурою і спортом.

Загалом перший розділ має теоретико-аналітичний характер, відзначається логічною структурою та достатнім рівнем узагальнення наукових підходів, що слугує належною основою для подальшого експериментального дослідження.

У **другому розділі «Методи та організація дослідження»** автором обґрунтовано вибір методів наукового дослідження та висвітлено організацію експериментальної роботи.

У роботі використано комплекс взаємодоповнюючих методів, зокрема теоретичні, педагогічні (спостереження, констатувальний, порівняльний і перетворювальний експерименти, тестування), соціологічні (анкетування), психодіагностичні та методи математичної статистики, що забезпечило всебічне вивчення досліджуваної проблеми.

Достатньо повно охарактеризовано організацію дослідження, визначено етапи його проведення, контингент досліджуваних та умови реалізації експерименту. Використання сучасних методів обробки результатів, зокрема кореляційного та факторного аналізу, підвищує об'єктивність отриманих даних та достовірність сформульованих висновків.

Загалом другий розділ відзначається методичною обґрунтованістю, логічністю викладення та відповідністю поставленій меті і завданням дослідження.

У третьому розділі «Мотиви, інтереси та фізична підготовленість старшокласників закладів загальної середньої освіти» представлено результати констатувального етапу дослідження, спрямованого на виявлення особливостей залучення старшокласників до занять фізичною культурою і спортом з урахуванням гендерних аспектів.

Автором здійснено аналіз рівня залученості старшокласників до рухової активності, досліджено мотиваційні пріоритети, інтереси та ставлення учнів до занять фізичною культурою і спортом. Встановлено відмінності у мотиваційній сфері старшокласників залежно від гендерних особливостей, що проявляються у виборі видів рухової діяльності, рівні зацікавленості та характері участі у заняттях.

У розділі також проаналізовано вплив організаційно-методичних умов закладів загальної середньої освіти на рівень залученості учнів до занять фізичною культурою і спортом, визначено стимулюючі та лімітуючі чинники, що впливають на формування мотивації старшокласників.

Отримані результати дали змогу обґрунтувати необхідність розроблення моделі формування мотивації старшокласників до занять фізичною культурою і спортом з урахуванням гендерних особливостей.

Загалом третій розділ відзначається змістовністю, логічною послідовністю викладення матеріалу та достатнім рівнем аналітичної обробки результатів дослідження.

У четвертому розділі «Гендерні особливості старшокласників закладів загальної середньої освіти» представлено результати дослідження гендерної ідентичності, мотиваційної сфери та рухової активності старшокласників, а також розроблення і експериментальну перевірку моделі формування мотивації до занять фізичною культурою і спортом.

Автором визначено структуру гендерної ідентичності старшокласників, встановлено її зв'язок із рівнем рухової активності, мотиваційними пріоритетами та особливостями участі у заняттях фізичною культурою і спортом. На основі результатів психодіагностичних методик і статистичного аналізу, зокрема факторного, виокремлено стимулюючі та лімітуючі чинники залучення учнів до рухової активності.

У розділі обґрунтовано та реалізовано модель формування мотивації старшокласників до занять фізичною культурою і спортом з урахуванням гендерних особливостей, ефективність якої перевірено в процесі педагогічного експерименту. Отримані результати свідчать про підвищення рівня залученості, мотивації та позитивне ставлення учнів до рухової активності.

Загалом розділ має виражену практичну спрямованість, містить результати експериментальної перевірки та відображає основний внесок дисертаційного дослідження.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» автором здійснено систематизацію та узагальнення отриманих теоретичних і експериментальних результатів.

Узагальнено основні положення дослідження, зіставлено отримані результати з даними наукової літератури, що дозволило підтвердити їх наукову обґрунтованість і практичну значущість.

Загалом розділ логічно завершує дисертаційну роботу, відображає цілісність проведеного дослідження та узгодженість отриманих результатів із поставленими метою і завданнями.

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій здобувачем в опублікованих працях. Основний зміст дисертації, її ключові наукові положення, висновки та практичні рекомендації достатньо повно висвітлені в опублікованих працях автора.

За темою дослідження опубліковано 12 наукових праць, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до переліку МОН (категорія «Б»), та 7 публікацій апробаційного характеру, зокрема матеріали доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Географія апробації результатів дослідження є достатньо широкою та охоплює участь у міжнародних і вітчизняних наукових заходах.

Аналіз опублікованих праць дає підстави стверджувати, що в них відображено основні результати дисертаційного дослідження, зокрема теоретичні положення, результати експериментальної роботи та практичні рекомендації, а кількість і якість публікацій здобувача відповідають вимогам пункту 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії.

Стиль та мова дисертації. Робота виконана українською літературною мовою, з дотриманням основних вимог до наукового стилю. Виклад матеріалу логічний, послідовний, аргументований. Термінологія відповідає вимогам академічної комунікації. Разом із тим, у тексті роботи подекуди зустрічаються помилки технічного, стилістичного та орфографічного характеру.

Пропозиції, зауваження та дискусійні положення. В цілому, позитивно оцінюючи дисертацію Базилюка Дем'яна Сергійовича, слід зазначити окремі дискусійні питання, зауваження та пропозиції:

1. До структури дисертаційної роботи доцільно висловити окремі зауваження, що стосуються нерівномірності обсягу розділів. Зокрема, перший розділ має відносно невеликий обсяг (близько 18 сторінок), що не повною мірою відповідає усталеним підходам до структури дисертаційних досліджень, де теоретико-аналітичний розділ, як правило, становить близько 20–25% основного обсягу роботи. Водночас четвертий розділ є надмірно розширеним (майже 100 сторінок), що ускладнює сприйняття матеріалу та дещо порушує структурний баланс роботи. У цьому контексті доцільним виглядало б структурне розмежування четвертого розділу на два самостійні розділи (аналітичний та експериментально-прикладний), що сприяло б кращій логіці викладення матеріалу та підвищенню структурної чіткості дисертації.
2. Певні уточнення потребує питання обґрунтування вибору бази проведення перетворювального педагогічного експерименту, зокрема ліцею №43 «Грааль» м. Києва. У роботі не в повній мірі розкрито критерії відбору цього закладу освіти, що дещо ускладнює оцінку репрезентативності отриманих результатів.
3. Окремої уваги заслуговує питання обсягу вибірки при розподілі респондентів за типами гендерної ідентичності. З огляду на те, що після такого розподілу чисельність окремих підгруп є незначною, це певною мірою обмежує можливості статистичного узагальнення отриманих результатів.
4. У розділі 3 «Мотиви, інтереси та фізична підготовленість старшокласників закладів загальної середньої освіти», підрозділі «Рівень фізичної підготовленості старшокласників закладів загальної середньої освіти» використовується формулювання «рівень фізичної підготовленості», однак у межах дослідження фактично оцінено окремі фізичні якості без безпосереднього визначення витривалості. У зв'язку з цим зазначене поняття використано дещо узагальнено, що потребує певного уточнення. Доцільним видається або конкретизувати термінологію, або розширити систему показників, що характеризують фізичну підготовленість.

Водночас представлені зауваження не є принциповими, не впливають на загальну позитивну оцінку, мають дискусійний характер і не знижують високого наукового рівня дисертації, її актуальності та практичної значущості.

Висновок про відповідність дисертації встановленим чинним вимогам. Дисертаційна робота Базилюка Дем'яна Сергійовича «Гендерні особливості залучення старшокласників до занять фізичною культурою і спортом» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну значущість, відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами), а її автор Базилюк Дем'ян Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент, доцент кафедри теорії та методики
фізичного виховання
Харківської державної академії
фізичної культури

Тетяна БАЛА